

Г. П. Клімова, доктор філософських наук, професор

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЗДІЙСНЕННЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Глобалізація є всеохоплюючим, багатоаспектним процесом перетворення світу в цілісну систему, яка визначає майбутнє цивілізації. До найбільш важливих її напрямів належать ті, що відображають найбільш фундаментальні сторони життєдіяльності сучасного суспільства.

Економічна глобалізація є історичним процесом ступеня інтеграції країн, яка постійно збільшується і включає інтернаціоналізацію капіталу, трудових ресурсів, товарів і послуг, а також організаційних економічних структур, що привело до утворення транснаціональних корпорацій. Інакше кажучи, економічна глобалізація означає вихід ринку за межі національних кордонів. Плата за відкритість суспільства і відмову від протекціонізму є високою, особливо для слаборозвинених країн, оскільки найбільшою «спроможністю, що проникає» володіють розвинені країни, або їх продукція є більш конкурентоспроможною.

Тенденції в галузі економічної глобалізації на сьогодні вважаються чітко визначеними. До їх числа належать: збереження провідної ролі великих компаній у вигляді суперкорпорацій, функціонування глобальних ринків (фінансового, валютного, фондового) в цілях фінансування потреб населення «золотого мільярда», зміни структури транспортних потоків на основі інформаційних мереж, виникнення глобальних торгово-економічних об'єднань і союзів, переведення всіх національних і міжнародних фінансових і валютних транзакцій (операцій переказу коштів з одного рахунку на інший), а також різноманітних банківських, страхових і торгових операцій у глобальну мережу.

Культурно-історична (ментальна) глобалізація є історичним процесом уніфікації традицій, культур, релігії та ідеології. Сучасний світ характеризується присутністю культур часто з діаметрально протилежними цінностями, ідеологіями, історичними традиціями. У ньому представлені шість могутніх релігійних систем, таких як християнство, іудаїзм, індуїзм, буддизм, конфуціанство, іслам. Чим щільніше виявляється взаємодія країн з різними історичними традиціями, релігіями та ідеологіями, тим сильніше їх толерантність відносно один до одного. Але цей процес не можна спрощувати — взаємодія культур здійснюється в напрямку поглинання «західною» культурною традицією всіх інших культур, у тому числі європейської, що загрожує розмиванням національної самоідентичності населення країн, які втягуються в глобалізацію під прапором американізації.

Вважається, що інтеграційні (екуменні) процеси в напрямі появи єдиної релігії повною мірою виявляться у другій половині ХХІ ст. Цьому має передувати усунення суперечностей між католицькою, протестантською та православною гілками християнства. Аналогічні інтеграційні процеси, вочевидь, повинні відбутися й усередині ісламу. Міжконфесійна інтеграція порівняно з внутрішньоконфесійною проходитиме повільніше. Необхідність об'єднання економічної міці християнського світу з демографічним ресурсом і активністю нехристиянського світу стане каталізатором інтеграції церковних інститутів. Фактором міжконфесійної інтеграції можуть стати економічні інтереси церковних установ, а також тиск з боку політичного керівництва провідних країн світу. Через меншу інертність інтеграційних процесів у сфері культурної глобалізації поява глобальної суперкультури очікується в першій чверті ХХІ ст. у формі синтезу традиційних культурних традицій (класичної європейської, масової північноамериканської, далекосхідної, мусульманської, індійської) в поєднанні з новими формами (мережевої, кібернетичної) при існуванні в кожному регіоні тих чи інших уподобань.

Територіальна глобалізація є процесом укрупнення державних і недержавних утворень, які виражаються у створенні економічних, соціально-політичних та інших союзів за типом ООН, ЄС, СНД, концентрації фінансових, трудових й інших ресурсів в обмеженому урбанізованому просторі, введенні загальної валюти, загальних митних правил і візових режимів на території, що охоплює низку країн, та ін.

Інформаційно-комунікативна глобалізація є інтеграційним процесом, який включає розширення комунікаційних можливостей, швидке зростання глобальних інформаційних мереж (з використанням космічного простору для передання інформації), комп'ютеризацію процесів життєдіяльності людини. Фактично інформаційно-комунікативна глобалізація виступає каталізатором багатьох інтеграційних процесів. Очікуються збереження і посилення цієї її ролі. Основними напрямками даного типу глобалізації виступатимуть такі, як створення глобальних за охопленням комунікаційних систем на базі космічних комплексів, пріоритетний розвиток космічних систем подвійного призначення, розвиток персональних систем зв'язку і глобального позиціонування, створення глобальних систем управління бізнесом, виробничими процесами і домашнім господарством, комп'ютеризація і роботизація все більшого числа процесів життєдіяльності людини.

Етнічна глобалізація формується з процесів росту загальної чисельності населення планети і взаємної асиміляції різноманітних етнічних груп. Вона буде характеризуватися зростанням загальної чисельності населення планети і поетапною етнічною асиміляцією (спочатку будуть змішуватися етноси в межах однієї територіальної або професійної групи, причому пер-

Що стосується сучасного розуміння співвідношення політики і права, то більшість дослідників (Ю. А. Агешин, Е. А. Лукашевич, Г. В. Мальцев, В. С. Нерсесянц, А. С. Нікітин, Т. М. Поляков та ін.) вважають, що політика і право — це складні феномени суспільного життя, які охоплюють практично всі сторони соціального буття індивіда і суспільства. Політика і право виступають як способи соціального регулювання і являють собою багатогранне суспільне явище.

Політика є сферою діяльності, яка пов'язана з особливостями взаємовідносин соціальних груп, що мають різні соціальні інтереси. Сутність політики виявляється перш за все у завоюванні, утриманні та використанні державної влади.

Право — це система загальнообов'язкових соціальних норм, що встановлюють певний порядок як належний. Мета права полягає у тому, аби зробити можливим мирне співжиття людей, що досягається встановленням обов'язкових для них меж їх зовнішньої діяльності. Право не тільки підтримується і забезпечується політикою держави, а й у свою чергу підтримує і забезпечує її.

Отже, політика і право — це дві взаємозалежні сфери громадянського життя. Їх взаємини двосторонні. Держава санкціонує і конструює систему права, роблячи її публічною, загальнообов'язковою, а її порушення спричиняє застосування заходів державного впливу. З другого боку, сама держава підтримується і забезпечується правом.

Спільність у політиці і праві виявляється у такому:

1. Політика і право мають однакові причини формування, тобто є запитом суспільства на їх появу і функціонування.

2. Політика і право у своїй основі мають владний характер власної природи. Саме через владу виявляється їх єдність у діяльності щодо соціального регулювання в суспільстві.

3. Політика і право виконують також управлінські функції стосовно встановлення певних взаємовідносин між різними соціальними групами.

Політика і право виявляються також нормативними регуляторами поведінки членів суспільства згідно з чинним законодавством.

Розходження між політикою і правом виявляються у такому.

1. Існує відмінність між політичною і правовою сферами керування. Адміністративно-правова сфера керування здійснюється через закони, укази, розпорядження, а політична сфера керування — це стратегія і тактика діяльності людей і їхніх організацій.

2. Різниця між політикою і правом полягає й у тому, що норми права закріплені в законах і правових актах і є досить стійкими, а політичні цінності й принципи у різних групах людей мінливі і сприймаються неоднаково.

шими кандидатами на етнічну асиміляцію пропонуються народи, що сповідують іслам, а також європейці і латиноамериканці) майже до формування єдиного етносу (на що вистачить більше двох століть).

Глобалізація управління виражається у прагненні опрацювати такі норми і механізми, які б мінімізували ризики в прийнятті управлінських рішень. Зростання темпів розвитку суспільства, швидка зміна одних соціальних форм іншими ускладнюють прогнозування розвитку. У сучасних умовах важливим видається урахування не тільки близьких, а й віддалених наслідків рішень, що приймаються, оскільки в глобалізованому світі будь-яка точка соціального простору може служити каталізатором нищівних процесів (від політичних до техногенних). Глобалізація вимагає системного управління, що виходить з уявлення світу як цілісної системи.

Таким чином, глобалізація — це процес, у результаті якого світ стає більш взаємозалежним. Вона характеризується посиленням і ускладненням інтеграційних зв'язків між країнами в основних сферах суспільного життя, які набувають планетарного характеру.

Є. М. Мануйлов, доктор філософії, професор

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОЛІТИКИ І ПРАВА ЯК СОЦІАЛЬНИХ РЕГУЛЯТОРІВ

Сучасна політична система суспільства дуже тісно пов'язана з правовою системою. Держава є політичною корпорацією, а право підтримується силою держави, тобто ці системи взаємозалежні.

Проблема співвідношення політики і права на різних етапах розвитку суспільства та політичного життя перебували у центрі уваги філософів, соціологів, політологів. І ця проблема є однією з найскладніших в історії суспільно-політичної думки. Сенс полягає у визначенні сумісності цих форм соціальної практики. Ще з Античних часів філософи намагалися з'ясувати співвідношення цих соціальних явищ. У працях Аристотеля, наприклад, політика визначається як дія істоти суспільної, яка прагне державного спілкування, а людина, яка живе поза законом і правом, є найгіршою з усіх.

Французькі матеріалісти зводили багатство політичних зв'язків до причинно-наслідкових відносин. Людина, на їх думку, народжена бути вільною. Але свобода докорінно відрізняється від безрозсудного свавілля, яке є опозиційним правовій і політичній культурі.

У німецькій класичній філософії ідея свободи набувала особливої загостреності. Так, І. Кант уважав, що природа і свобода несумісні і виключають одна одну.